

Alcazar 1936

Dariusz Ratajczak připomíná slavnou kapitolu španělské občanské války

Vojenská vzpoura z července 1936 ve Španělsku, vedená proti republikánské vládě, skončila pouze částečným úspěchem. Několik dní po jejím vypuknutí už bylo možné vyznačit linii oddělující teritoria, kde vojáci zvítězili, od těch, kde se republikánská vláda nenechala zaskočit.

Spiklencům se podařilo ovládnout severozápadní část země, avšak bez basckých průmyslových provincií (Vizcaya a Guipuzcoa) a Asturie. Na jihu nacionalisté kontrolovali severní část Maroka, Kanárské ostrovy, Baleáry (s výjimkou ostrova Menorca). Pokud jde o španělské kolonie, boje se zde odehrávaly s určitým zpožděním oproti metropoli, ale nakonec byly Guinea, Fernando Póo (*dnešní Bioko, pozn. překl.*), Ifni a Villa Cisneros – území západní Afriky s přístupem k Atlantiku – ovládnuty nacionalisty. Kromě toho vojáci dokázali udržet své pozice v enklávách obklopených republikánským územím. Na severu země to bylo Oviedo, na jihu, v Andalusii: Sevilla, Córdoba, Granada a území sousedící přes Gibraltarskou úžinu se severním Marokem mezi městy Cádiz a Algeciras.

Jenomže pozornost celého Španělska v prvních měsících občanské války nepřipoutala tato místa, ale maličký, přímo mikroskopický bod odporu nacionalistů na nepřátelském území – toledský Alcazar. Jeho obrana, nesoucí znaky skutečného hrdinství, se stala symbolem pro všechny, přece početné, stoupence převratu.

V Toledu, starém hlavním městě Kastilie, se vzpoura nepodařila. Republikánské síly využily početní převahy a zatlačily spiklence vedené plukovníkem Josémm Ituarterem Moscardó na malý prostor zahrnující Alcazar – napůl pevnost, napůl palác – položený na pahorku nad městem a řekou Tajo (ve Španělsku termín Alcazar znamená reprezentační rezidenci–tvrz, vycházející z architektonických tradic islámu).

Moscardó se nakonec zabarikádoval v pevnosti s asi 1 300 lidmi, mezi kterými byli příslušníci Civilní gardy (800), důstojníci (100), falangisté a jiní pravíkoví bojovníci (200) a kadeti z místní Pěchotní akademie (190). Navíc v Alcazaru zůstalo také 550 žen a 50 dětí a také určitý počet rukojmí, mezi jinými civilní guvernátor s celou rodinou a levicoví politici.

První „mírový“ pokus o dobytí tvrze podnikl vůdce republikánské milice v Toledu – Candido Cabello. Dne 23. 7. 1936 zatelefonoval plk. Moscardó, aby mu oznámil, že když nevydá Alcazar ve lhůtě 10 minut, tak jeho syn Luis, v té době už v republikánském zajetí, bude zastřelen. Aby potvrdil, že je to pravda, tak vám něco řekne, dodal. Luis Moscardó řekl do telefonu jen jediné slovo: „Tati.“

„Co se děje, chlapče?“ zeptal se otec

„Nic,“ odpověděl zatím popravdě syn. „Oni říkají, že mě zastřelí, jestli se Alcazar nevzdá.“

„Jestli je to pravda,“ odpověděl plukovník, „poruč svou duši Bohu, zvolej Viva España a zemři jako hrdina. Sbohem, můj synu.“

Luis Moscardó byl zastřelen o měsíc později a krutý osud nešetřil ani druhého plukovníkova syna, který zahynul v Barceloně.

Po celý srpen obě strany, obléhající i obléhaní, vedly zuřivou přestřelku, pravidelně končící vítězstvím dobře vycvičených, vyzbrojených (zásoby munice obránci získali ze sousední zbrojovky) a nadevše rozhodných nacionalistů. Republikáni měli ale nad protivníkem psychickou převahu. Ten byl totiž úplně odříznut nejen od těsného prostoru pod kontrolou generála Franca, ale i jakýchkoliv informací o bojích odehrávajících se v jiných částech Španělska. Obránci se mohli dokonce obávat, že vytožená posila nikdy nepříjde. Z druhé strany si lidé plk. Moscardó uvědomovali, že pro ně neexistuje alternativa – odporem rozrušení milicionáři jim často dávali jasnou představu o jejich osudu po případném pádu pevnosti.

17. srpna obležená posádka poprvé – pravda, nepřímým způsobem – navázala kontakt s vnějším světem. Ten den nad pevností přeletěl frankistický letoun a shodil letáky obsahující slova

povzbuzující k další obraně, podepsané vůdci převratu, Franciscem Bahamondem Francem a Emiliem Molou.

9. září informovali obléhající obránci megafonem umístěným poblíž pevnosti, že major Vincente Rojo, bývalý profesor taktiky na Pěchotní akademii, chce navštívit Alcazar a předložit návrhy republikánské vlády.

Obě strany po dobu návštěvy samozřejmě zastavily palbu. Rojo, vyjadřující stanovisko vlády, nabídl za kapitulaci Alcazaru garance zachování života a svobody ženám a dětem z pevnosti. Méně veselé zprávy měl vzkázat vojákům – hrozil jim vojenský soud (což v praxi znamenalo zastřelení). Moscardó odmítl, ale zeptal se při té příležitosti, zda by nebylo možné přivést do Alcazaru kněze. Rojo slíbil vyřídit tuto prosbu vládě a – po rozmluvě s důstojníky, kteří jej neúspěšně žádali, aby zůstal s nimi – opustil bráněné území.

Mezitím se v pevnosti dramaticky vyčerpávaly zásoby potravin, což pro každého obránci znamenalo snížení denního přídele chleba na 180 gramů. Nechyběla ale potrava duchovní, když 11. září, téměř po dvou měsících obležení, do pevnosti přibyl kněz Vazquez Camarasa a udělil obráncům, z nemožnosti individuální zpovědi, všeobecné rozhřešení. Tohoto chvilkového uvolnění využili někteří vojáci k navázání slovního kontaktu s obléhajícími. Republikánští milicionáři – řídký to případ v této válce, která se vyznačovala spíše příklady šílené bestiality z obou stran, nicméně s příznáním nechvalné palmy vítězství levici – darovali obráncům cigarety a slíbili vyřídit zprávy jejich rodičům.

Když kněz opustil tvrz, republikáni zahájili další pokus o zlomení odporu nacionalistů. Věděli, že postavení obránců je velmi těžké, a tak po položení min pod dvě alcazarské věže zahájili 18. září útok. Jedna z těchto věží samozřejmě vyletěla do povětří, což umožnilo milicionářům proniknout na nádvoří, kde vylvěsili rudou vlajku. Ale naštěstí pro obránci mina položená pod severovýchodní věž neexplodovala, čímž byl zmařen poslední cíl záměru.

20. září večer – po předcházejícím, neúspěšném pokusu o zapálení Alcazaru – přijel do Toleda Francisco Largo Caballero (vůdce španělských socialistů), domáhající se dobytí tvrze do 24 hodin.

O den později padá konečné rozhodnutí o osudu obránců rovněž na nacionalistické straně, generál Franco se rozhoduje vyslat vojenskou posilu, ačkoli k tomu nakonec nemá úplnou podporu ze strany všech svých spolupracovníků.

23. září vojsko pod velením generála Iglesiasse Varely (jednotlivým kolonám veleli plukovníci Cabanillas a Barron y Ortiz) spěchalo od severu pomoci obráncům tvrze. Ti byli ostatně znovu v kritickém postavení, když obléhající položili znovu další minu pod zbývající věž a udělali to tak pořádně, že ta se 25. září zřítla do Taja. Tvrz ale nedobylí.

O den později se situace začala vyjasňovat, neboť Varela přerušil cestu spojující Toledo s Madridem. Od tohoto okamžiku už byl jediným směrem ústupu pro vážně ohrožené republikány jih.

27. září, v ranních hodinách, obránci Alcazaru poprvé spatřili přátelská vojska, seskupující se na severních neúrodných kopcích. V poledne Varela zahájil útok na Toledo, který v důsledku zhroucení nedisciplinované republikánské milice skončil úplným úspěchem a také ovládnutím zbrojovky.

Varela vstoupil do města 28. září. Jeho setkání s hrdinou Alcazaru, plk. Moscardó, proběhlo netypickým způsobem. Plukovník podle generála prohlásil, že mu nemá co zvláštního říct, přičemž použil obratu „sin novedad“ (nic nového), který sloužil 17.–18. července 1936 jako heslo vojenským spiklencům.

Bývalí obránci mezitím po opuštění tvrze, kromě ocenění hodnoty skutečné pomoci ze strany příchozích vojsk, nezapomněli ani na Tu, které (podle nich) vděčili za záchranu. Navázali na svůj pobyt ve sklepeních Alcazaru v době obležení a pomodlili se ke cti „Podzemní panny, naší Paní Alcazaru“.

Dr. Dariusz Ratajczak je historik